

Exkurze do Jeseníků

JIŘÍ LEDERER

datum: 27. 7. 2013 • vedoucí: Radek Štencel

Předposlední pobočková exkurze roku zaměřila do nejzápadnější části Hrubého Jeseníku – **Keprnické hornatiny**. Ta je oddělena od centrální části – Pradědské hornatiny – Červenohorským sedlem (1013 m n. m.). Zde byl také počátek exkurze. Odtud účastníci vyrazili ostrým tempem po červené turistické trase směrem k Červené hoře. Ti, kdo chtěli vidět u cesty každou kytku, zůstávali beznadějně pozadu, ale celá skupina se vždy v pořádku sešla.

Hned na první louce u sjezdovky nás vítal **zvonek vousatý** (*Campanula barbata*), který má správa CHKO ve znaku. Brzo jsme odbočili z turistické cesty a pěšinou se dostali do prostoru PR Sněžná kotlina. Ta byla vyhlášena 1. června 1998 na území o rozloze 104 ha. Nadmořská výška rezervace se pohybuje v rozmezí 980 až 1320 m. Její název má původ v místních stržích, kde se drží sníh až do pozdního jara. Karovité údolí utvářela eroze svahových ledovců, mrazové zvětrávání a posun svrchních půdních horizontů po zmrzlém povrchu. V zimním období se ve Sněžné kotlině ukládá velké množství sněhu, který svým posunem a plazením po strmých svazích (lavinové území) narušuje vegetační kryt, půdní povrch a skalní podloží, čímž na některých místech znemožňuje nástup lesa. Právě ochrana unikátního ekosystému horských strží byla důvodem k vyhlášení rezervace. A tento ekosystém hostí i unikátní květenu (www1).

První krátká zastávka se uskutečnila u **lovecké chaty** uprostřed rezervace. Nedaleko za chatou začínaly první strže (obr. 1). Zastávka s výkladem byla u největší z nich, v pramenné části Černého potoka. V okolí a během strmého výstupu strží jsme kromě jiného viděli mnohé vzácnosti: plavuník alpský (*Diphasiastrum alpinum*), šichu oboupluhavou (*Empetrum hermaphroditum*), již odkvetlý hořec tečkovaný (*Gentiana punctata*), protěž norskou (*Gnaphalium norvegicum*), vranec jedlový (*Huperzia selago*) a plavuň pučivou (*Lycopodium annotinum*).

Po výstupu strží jsme zaměřili směrem k **Červené hoře**. Po cestě jsme na jejím severním hřebeni minuli Kamenné okno, nepravé skalní okno, a dorazili k vrcholovým skaliskům ve výšce 1310 m n. m., asi 500 m severně od vrcholu Červené hory (1333 m n. m.). Zde je jedna ze dvou lokalit ostřice skalní (*Carex rupestris*), která se ještě vyskytuje pouze na vrcholu Vozky (1377 m n. m.). Rostou tu i další pozoruhodné druhy, jako například sasanka narcisokvětá (*Anemonastrum narcissiflorum*) nebo violka dvoukvětá (*Viola biflora*).

Od skalisek, již mimo PR Sněžná kotlina, jsme sestoupili k **Vřesové studánce**. Osvěžení studenou pramenitou vodou bylo opravdu potřebné a každý si rád počkal ve frontě. V okolí studánky jsme mohli vidět další horské a pozoruhodné druhy, kromě jiných několik trsů lněny alpské (*Thesium alpinum*) a jednu rostlinku vratičky měsíční (*Botrychium lunaria*).

Od Vřesové studánky byly krásné pohledy na Vozku a ke Keprníku. Tím směrem vedla i další trasa exkurze. V sedle pod Vřesovou studánku jsme překročili hranici **národní**

Obr. 1: Lavinová strž Černého potoka [foto J. Lederer]. – Obr. 2: Ostřice bažinná (*Carex limosa*) [foto D. Hlisnikovský].

přírodní rezervace Šerák-Keprník. Ta je se současnou rozlohou asi 1170 ha druhou největší rezervací CHKO Jeseníky a zaujímá vrcholové části Keprnické hornatiny – hřeben kolem Vozky, Keprníku a východní a severní svahy Šeráku. Jde o nejstarší rezervaci na Moravě. Snahy zachovat hřebenové porosty smrčin v hlavním masívu Šeráku, Keprníku a Vozky spadají do počátku 20. století, kdy se v roce 1904 majitel panství kníže Jan II. z Lichtensteina rozhodl nechat vyčlenit některé porosty z běžného hospodaření a 172 ha lesů nechal zahrnout do tzv. rezervace (pralesa), kde měly být vyloučeny jakékoliv lidské zásahy. Převládajícími typy porostů jsou v současnosti třtinové smrčiny pralesovitého charakteru a lokálně podmáčené rašelinné smrčiny s několika sedlovými rašelinšti. Botanický průzkum v letech 2004–2005 potvrdil výskyt 381 druhů vyšších cévnatých rostlin (www2).

Další cesta nás zavedla až k vrchovišti „**Rašelinště pod Keprníkem**“ v nadmořské výšce 1290 m. Zde rostly úplné poklady. Kriticky ohrožený druh bradáček srdčitý (*Listera cordata*) vzbudil asi největší pozornost. Dalšími pozoruhodnými druhy byly ostřice chudokvětá (*Carex pauciflora*), ostřice bažinná (*Carex limosa*, obr. 2) nebo šicha oboupohlavná (*Empetrum hermaphroditum*).

Nedaleko jsme ještě navštívili **vrchoviště Trojmezí**, ležící o něco výše – asi v 1320 m n. m., s nálezy podobných druhů.

Lokalita Trojmezí je zajímavá i z historického hlediska. Stýkaly se zde hranice třech panství na pomezí Moravy a Slezska. Na severozápad se rozkládalo panství Branná patřící rakousko-moravským Lichtensteinům, na jihu panství Velké Losiny patřící moravským Žerotínům a území na sever od Trojmezí patřilo biskupům ze slezské Vratislavi.

Za Trojmezím byl dalším cílem **vrchol Keprníku** (1423 m n. m.). Je to čtvrtý nejvyšší vrchol Hrubého Jeseníku. Konfigurace reliéfu a klimatické poměry (hlavně vítr, sníh a mráz) předurčily vznik unikátních společenstev. Na přirozené alpské bezlesí jsou vázána společenstva alpských holí. Sítinové thufury (kopečky) tvořené porostem především sítiny trojklanné (*Juncus trifidus*) – nově náležející do rodu *Oreojuncus*

(Záveská-Drábková & Kirschner 2013) – jsou v Hrubém Jeseníku známy jen na vrcholu Keprníku. Vrcholová skaliska a jejich bezprostřední okolí jsou místem výskytu řady vzácných druhů, za zmínku určitě stojí ostřice Bigelowova (*Carex bigelowii*), jestřábník alpský (*Hieracium alpinum*), lněnka alpská (*Thesium alpinum*), violka dvoukvětá (*Viola biflora*) a kriticky ohrožená řeřišnice rýtolistá (*Cardamine resedifolia*).

Z tohoto nejvzdálenějšího bodu jsme se vraceli zpět k Červenohorskému sedlu přes vrchoviště „Pod Vozkou“ severozápadně od vrcholu Vozky (1377 m n. m.). Tady byla bohatá populace kyhanky sivolisté (*Andromeda polifolia*), kterou jsme na předchozích rašeliništích neviděli. Vliv dlouhotrvajícího sucha zde byl znát – jezírko uprostřed rašeliniště bylo zcela vyschlé.

Exkurze zcela naplnila očekávání účastníků. Díky vedoucímu exkurze Radku Štenclovi jsme viděli strže lavinových drah, bezlesí nad hranicí lesa, strukturní půdy, mrazové sruby, sítinové thufury, plochy po odstranění kleče, horské smrčiny a vrchoviště.

Použité zdroje

Záveská-Drábková L. & Kirschner J. (2013): *Oreojuncus*, a new genus in the Juncaceae. – *Preslia* 85: 483–503.

www1 – <http://www.lesy.cz/o-nas/casopis-lesu-zdar/stranky/prirodni-rezervace-snezna-kotlina.aspx>

www2 – http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=index&site=NPR_serak_keprnik_cz

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavili J. Lederer, J. Tkáčiková, D. Hlisenkovský, L. Nytra)

Seznam lokalit:

- 1 – Loučná nad Desnou (k. ú. Kouty nad Desnou): podél červené turistické trasy z Červenohorského sedla směrem ke Sněžné kotlině – u sjezdovek, 1040–1110 m n. m. (50°07'35"N, 17°08'58"E)
- 2 – Bělá pod Pradědem (k. ú. Adolfovice): odbočka neznačené cesty směrem severním k lovecké chatě LČR uprostřed PR Sněžná kotlina, od červené turistické trasy z Červenohorského sedla na Červenou horu – u odpočívadla, 1160 m n. m. (50°08'08"N, 17°08'49"E)
- 3 – Bělá pod Pradědem (k. ú. Adolfovice), PR Sněžná kotlina, okolí lovecké chaty LČR, 1135 m n. m. (50°08'34"N, 17°08'41"E)
- 4 – Bělá pod Pradědem (k. ú. Adolfovice): PR Sněžná kotlina, lavinová strž v pramenné části Černého potoka, 1145–1210 m n. m. (50°08'49"N, 17°08'41"E – 50°08'50"N, 17°08'22"E)
- 5 – Bělá pod Pradědem (k. ú. Adolfovice): PR Sněžná kotlina, okolí zelené turistické trasy z Točnicku před počátkem stoupání na Červenou horu, cca 150 m S od Kamenného okna na Červené hoře, 1250 m n. m. (50°08'59"N, 17°08'11"E)
- 6 – Loučná nad Desnou (k. ú. Kouty nad Desnou): skaliska ve vrcholové části Červené hory, cca 500 m S od vrcholu hory nad Vřesovou studánkou, část v PR Sněžná kotlina a část mimo PR, 1310 m n. m. (50°08'46"N, 17°08'10"E)
- 7 – Loučná nad Desnou (k. ú. Kouty nad Desnou): okolí Vřesové studánky, 1210 m n. m. (50°08'44"N, 17°08'03"E)
- 8 – Loučná nad Desnou (k. ú. Kouty nad Desnou): cesta k sedlu a okolí sedla Pod Vřesovou

studánkou a pokračování cesty ve směru na Trojmezí, 1200–1263 m n. m. (50°09'11"N, 17°07'55"E – 50°09'27"N, 17°07'21"E)

- 9 – Loučná nad Desnou (k. ú. Kouty nad Desnou): vrchoviště „Rašeliniště pod Keprníkem“, asi 200 m J od Trojmezí, 1295 m n. m. (50°09'41"N, 17°07'04"E)
- 10 – Ostružná (k. ú. Ostružná): NPR Šerák-Keprník, vrchoviště Trojmezí, asi 200 m SZ od Trojmezí, 1320 m n. m. (50°09'50"N, 17°06'54"E)
- 11 – Ostružná (k. ú. Ostružná): NPR Šerák-Keprník, vrcholová část Keprníku, 1415–1423 m n. m. (50°10'15"N, 17°06'59"E)
- 12 – Jindřichov (k. ú. Nové Losiny): NPR Šerák-Keprník, vrchoviště „Pod Vozkou“, asi 600 m SSZ od vrcholu Vozky, 1320–1330 m n. m. (50°09'33"N, 17°06'26"E)

Aconitum plicatum (C3): 4, 6; *Aconitum variegatum* var. *gracile* (C3): 11; *Adenostyles alliariae* (C4a): 7; *Alchemilla monticola*: 1, 3; *Alliaria petiolata*: 7; *Alnus alnobetula*: 3; *Andromeda polifolia* (C2): 12; *Anemonastrum narcissiflorum* (C1): 6, 11; *Anthoxanthum odoratum*: 1, 4; *Aquilegia vulgaris* (C3): 7; *Asplenium viride* (C3): 6, 11; *Athyrium distentifolium*: 2; *Avenella flexuosa*: 4;

Bistorta officinalis: 4, 5, 6, 7, 11; *Blechnum spicant* (C4a): 3, 4; *Botrychium lunaria* (C2): 7, 11; *Calamagrostis villosa*: 3; *Calluna vulgaris*: 3, 11, 12; *Campanula barbata* (C2): 1, 7; *Campanula rotundifolia* subsp. *sudetica* (C2): 6, 11; *Cardamine resedifolia* (C1): 11; *Carduus personata*: 7; *Carex bigelowii* (C2): 11; *Carex canescens*: 5, 9; *Carex echinata*: 5; *Carex leporina*: 1, 2, 3, 5; *Carex limosa* (C2): 9, 10, 12; *Carex nigra*: 5; *Carex pallescens*: 1, 2, 3; *Carex pauciflora* (C3): 9, 12; *Carex pilulifera*: 1; *Carex rupestris* (C1): 6; *Cicerbita alpina* (C4a): 7; *Cirsium heterophyllum*: 7; *Cotoneaster integerrimus* (C4a): 6; *Crepis mollis* subsp. *mollis* (C1): 7; *Cystopteris fragilis*: 6;

Daphne mezereum: 6, 11; *Deschampsia caespitosa*: 4; *Diphasiastrum alpinum* (C2): 4; *Doronicum austriacum* (C4a): 7; *Dryopteris dilatata*: 2;

Empetrum hermaphroditum (C3): 4, 9, 10, 12; *Epilobium montanum*: 4; *Epilobium palustre* (C4a): 9; *Erigeron acris*: 1, 7; *Eriophorum vaginatum*: 8, 9, 10, 12;

Fagus sylvatica: 2; *Festuca supina* (C3): 6;

Galium boreale (C4a): 6; *Gentiana asclepiadea* (C3): 3, 4; *Gentiana punctata* (C1): 4; *Geranium sylvaticum*: 7; *Gnaphalium norvegicum* (C3): 4; *Gnaphalium sylvaticum*: 7;

Helictochloa planiculmis (C2): 6; *Hieracium alpinum* (C2): 11; *Hieracium bifidum* (C3): 3; *Hieracium murorum*: 4; *Homogyne alpina*: 3, 4; *Huperzia selago* (C3): 4;

Juncus effusus: 3, 4; *Juncus filiformis*: 8; *Juncus trifidus* (C2): 4, 11;

Ligusticum mutellina (C3): 3, 6; *Linum catharticum*: 1; *Listera cordata* (C1): 9; *Luzula luzuloides* subsp. *luzuloides*: 1; *Luzula luzuloides* subsp. *rubella*: 5; *Luzula sylvatica*: 1, 3, 4; *Lycopodium annotinum* (C3): 3, 4, 12; *Lycopodium clavatum* (C3): 4, 12;

Melampyrum pratense: 5, 8, 9, 10, 12; *Melampyrum sylvaticum*: 3, 4, 8; *Molinia caerulea*: 2, 3, 8; *Nardus stricta*: 4;

Phegopteris connectilis: 4; *Phyteuma spicatum*: 6; *Picea abies*: 1, 2, 3, 4; *Pinus mugo*: 1, 2, 3, 4; *Poa nemoralis* var. *montana*: 11; *Polygonatum verticillatum*: 6; *Potentilla aurea* (C3): 7; *Potentilla erecta*: 1, 2, 4; *Prenanthes purpurea*: 3, 4;

Rubus idaeus: 6; *Rumex arifolius*: 7;

Senecio hercynicus: 6; *Senecio ovatus*: 1, 2; *Silene vulgaris*: 6; *Solidago virgaurea* subsp. *minuta*: 6; *Sorbus aucuparia*: 1, 2, 3, 4;

Thelypteris limbosperma: 3, 4; *Thesium alpinum* (C3): 7, 11; *Trientalis europaea* (C4a): 3;

Vaccinium myrtillus: 1, 2, 3, 4; *Vaccinium oxycoccos* (C3): 9, 10, 12; *Vaccinium uliginosum*: 5, 9, 10, 12; *Vaccinium vitis-idaea*: 4, 9, 10, 12; *Valeriana tripteris* (C3): 6; *Viola biflora* (C4a): 6, 11; *Viola lutea* subsp. *sudetica* (C2): 5, 6, 7, 11.